

TRADICIJA I INOVACIJA U DIJALEKTOJ POEZIJI JOJE RICOVA

MARIJANA FABJANIĆ

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti
Sveučilište u Zadru
mfabijanic@unizd.hr

UDK: UDK 821.163.42-052Ricov, J.
Izvorni znanstveni rad
Primljen: 1. 12. 2023.
Prihvaćen: 15. 1. 2024.

SAŽETAK

U radu se obrađuju tradicijski i inovacijski elementi u dijalektnoj zbirci *Čà sē ŭs nāmīn mōrbīnūas* Joje Ricova.¹ U analiziranim stihovima uočena su jezična obilježja kaljske čakavice, izdvojeni su primjeri tema i motiva, leksičkih odabira i pjesničkih figura u kojima je vidljiva spona s književnom tradicijom i odmaci od nje ostvareni eksperimentiranjem na planu tvorbe riječi i upotrebe interpunkcije. Utvrđeno je da tradicija i inovacije nisu u raskoraku, nego su sinkronizirane i izazivaju divljenje čitatelja.

KLJUČNE RIJEČI:

čakavska poezija, Joja Ricov, jezična i književna baština, inovacija

¹ Rad se temelji na neobjavljenom izlaganju „Tradicija i inovacija u pjesničkom diskursu Joje Ricova“, održanom na znanstvenom kolokviju o Joji Ricovu, u Zadru 22. svibnja 2017.

UVOD

Joja Ricov (1929. – 2017.), pjesnik, prevoditelj, antologičar, književni i likovni kritičar², 1989. godine objavljuje u vlastitoj nakladi zbirku pjesama *Čã sã ìs nãmìn mòrbìnũas*, unikatnu i u njegovu pjesničkom opusu i u kontekstu suvremenog čakavskog pjesništva. Do tada je stvarao na standardnome hrvatskom jeziku. Rani stihovi objavljeni su mu u knjizi *Jesenas i danas. Lirika osmorice* (1954.), zajedno s pjesmama Tina Ujevića, Frana Alfirevića, Saliha Alića, Dragutina Vunka, Vladimira Rema, Bore Pavlovića i Kazimira Urema. Bio je prepoznavan i prešućivan, cijenjen i osporavan. Unatoč zatočeništvu u logoru na otoku Sv. Grguru od 1959. do 1961. godine³, sačuvao je kreativnu snagu i objavio dvije samostalne zbirke *Marabunta* (1968.) i *T(r)ajna paučina m(r)aka* (1986.). Dio stihova nastalih od 1950. do 1994. godine tiskao je u zbirci *Job s drugima* (1998.), nakon društvenih i političkih promjena kojima se nadao i koje je iščekivao, kako je zapisao u pjesmi „Kȑe šũorte svĩt“ nastaloj 8. – 10. kolovoza 1989.: „čẽkũn doklẽ ne dõũškũn / dõũškũn da kãne / (a čẽ lĩ?) // dã plãne Dũn ìz Planĩne / bonãca – ùlje – milĩna da // prãsne Slõbõdã! / (dã izrõnĩn?)“ (9–10).

Uoči povijesnih zbivanja s kraja osamdesetih i početka devedesetih godina prošlog stoljeća, Ricov se vraća svojem zavičaju i svojem jezičnom ishodištu, kaljskoj čakavici. U to vrijeme pjesnička produkcija na čakavskim govorima, iako na margini u odnosu na pjesništvo na standardnom jeziku, živi i objavljuje se u časopisima (npr. *Čakavska rič* i *Mogućnosti* u Splitu, *Zadarska revija* u Zadru) i samostalnim zbirkama, npr. *Litnjo mišoncija jazikov* Stjepana Pulišelića na govoru Škripa na otoku Braču (1980.); *Libro Dubaja Marusa* Šime Vučetića na velolučkom govoru (1984.), *Vrime od škoja* Zlatana Jakšića na selačkoj čakavici (1988.). Pjesničkih zbirki na kaljskom govoru do Ricovljeve nije bilo (Fabijanić, 2013: 1). Ona je prethodnica i pobudnica djela Milene Rakvin Mišlov (*Mene moja baba*, 1992.) i Zorana Perina Džoa (*Muore muajo*, 2003.). Stvaralaštvo mladih kaljskih čakavskih pjesnika, Joja Ricov dočekao je, pratio i prikazivao „s radošću i s mĩljem“ (Ricov, 1992: 14), što ne iznenađuje jer to je tradicija kojoj je on pokretač.

² O životnom putu i stvaralaštvu Joje Ricova vidi Maštrović (2014).

³ O zatočeništvu Joje Ricova na otoku Svetom Grguru vidi Livljanić (2014).

DIJALEKTNA POEZIJA JOJE RICOVA KAO ISTRAŽIVAČKI IZAZOV

Neprijeporna je umjetnička vrijednost dijalektnog stvaralaštva Joje Ricova. Povodom pjesnikova 85. rođendana, Tonko Maroević (2014: 9–11) istaknuo je neuobičajenu kombinaciju opuštenosti i dosjetljivosti, osjećajnosti i šaljivosti kojom su Ricovljevi stihovi na kaljskom idiomu osvježili našu vernakularnu liriku. Istim povodom, Cvjetko Milanja (2014: 12–16) u tematski raznolikim Ricovljevim čakavskim ostvarenjima prepoznaje pjesništvo istovremeno naslonjeno na tradiciju i odvažno za eksperimentiranje. Cijeneći njegovu pjesničku uvjerljivost, znalačko korištenje ironije i humora i poigravanje zvukovnim asocijacijama, Milanja je Ricova svrstao uz bok s Nazorom, Gervaisom i Balotom.

U suglasju s navedenim ocjenama umjetničke kvalitete zbirke *Čã sê ìs nãmìn mòrbīnūaš*, u ovom istraživanju pristupa joj se kao višestrukom istraživačkom izazovu. Jedan od njih jest odnos Joje Ricova prema dijalektu. Na temelju rezultata dosadašnjih istraživanja, u pjesničkim tekstovima u cijelosti napisanim na dijalektu moguće je identificirati dosljednu primjenu lokalnog govora u sinkronijskoj perspektivi (npr. čakavski govor Magde Marinković odgovara govoru srednje i starije generacije Milnjana, Galović, 2013: 84), korištenje arhaične forme lokalnog govora (npr. kaljski govor u tekstovima Milene Rakvin Mišlov, Galić i Lisac, 2016: 76) ili revitaliziranje autohtonog idioma koji je na terenu potisnut ili je doživio znatne promjene (npr. kaštelanska čakavica kako je zabilježena u poeziji Miroslava Luketina Sarajčeva, Tomelić-Ćurlin, 2009: 85). Kako bi se pobliže odredile značajke čakavštine Joje Ricova, u ovom se radu pjesnikovi jezični odabiri uspoređuju s rezultatima terenskog istraživanja provedenog 2017. i 2018.⁴, s ekvivalentima zabilježenim u dijalektološkim vrelima (Lisac, 1997; Benić, 2013) i u pjesničkoj produkciji na kaljskom govoru (Rakvin Mišlov, 1992 i Perin Džo, 2003).

Sljedeći istraživački izazov je rasvjetljavanje uloge dijalekta u Ricovljevu pjesničkom diskursu. Polazeći od distinkcije ilustrativne i stilske funkcije dijalekta u književnom tekstu (Brozović, 1986), odnosno etnografske i estetske zadaće čakavskih pjesnika (Sorel i Janković-Paus, 2012: 205), analizom se želi utvrditi koristi li se Ricov kaljskom čakavicom isključivo i samo radi njezina dokumentiranja te koje stilske učinke postiže implementiranjem lokalnog govora.

⁴ Istraživanje je provedeno u okviru projekta IP-2014-09-1946 Dijalektološka i jezičnopovijesna istraživanja hrvatskoga jezika, voditelj: prof. dr. sc. Josip Lisac, koji je sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost.

Kako bi se rasvijetlio odnos između tradicije i inovacije u Ricovljevu pjesničkom diskursu, njegova zbirka *Čà sē ìs nāmīn mòrbīnūaš* sagledava se u kontekstu suvremene čakavske poezije. Samim odabirom čakavštine za sredstvo umjetničkog izražavanja, Joja Ricov uklapa se u književne tokove u nas. Kao što je poznato, u 20. stoljeću na čakavštini su napisana iznimno vrijedna književna ostvarenja, osobito pjesnička⁵, ali i prozna i dramska (Lisac, 2013). Tiskan je niz autorskih zbirki i više izbora najvrjednijih čakavskih pjesničkih prinosa, od *Hrvatske moderne lirike* D. Tadijanovića i O. Delorka iz 1933., *Antologije nove čakavske lirike* I. Jelenovića i M. Petrisa iz 1934. do *Čakavskog pjesništva XX. stoljeća* M. Stojevića iz 1987. godine. Usporedbom Ricovljeve zbirke *Čà sē ìs nāmīn mòrbīnūaš* sa suvremenom čakavskom pjesničkom produkcijom koja joj je prethodila, otvaraju se i pitanja: prihvaća li autor tradicionalne pjesničke matrice ili odstupa od njih; kojim temama i motivima, tehnikama i pjesničkim figurama nasljeđuje tradiciju, a po kojima je jedinstven i kreativan?

Nadalje, konvencionalne metafore koje Ricov preuzima iz svakodnevne komunikacije razdvajaju se od inovativnih, sagledava se povezanost jezika i mišljenja i prijenos nejezičnih sadržaja u jezične strukture, pri čemu se posebno prati prisutnost slika iz fizičkog i kulturnog okruženja. O reinterpetaciji i stvaranju novoga u analiziranoj zbirci promišlja se u kontekstu hrvatske, poglavito čakavske književne tradicije.

ČAKAVŠTINA JOJE RICOVA

Joja Ricov u zbirci *Čà sē ìs nāmīn mòrbīnūaš* sabrao je svoja 22 pjesnička teksta na čakavskom. Kako je i sam istaknuo u njezinu *Proslovu*, odabrao je lokalni govor svojega rodnog mjesta Kali na otoku Ugljanu potaknut željom za očuvanjem jezične baštine: „Da bi i dalje – na ovom danas fluidnom adrijskom sprudu u *skrači* Lijepe Naše [...] – živjela riječ Arvatâ, rodila se i ova knjiga“ (Ricov, 1989: *Proslov*, nenumerirana stranica). Slijedom ove jasno izražene pjesničke motivacije u zbirci se očekuje dosljedno implementiranje jezičnih obilježja kaljskog govora čije bilo i neokaljanost autor snažno osjeća (Ricov: *ibid*), iako nisu isključeni odmaci od njega u zanosu pjesničkog stvaranja.

⁵ O antologijama čakavske poezije u 20. stoljeću vidi Rabac-Čondrić, 1992/93; 1993/94. Čakavske antologije. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 32-33 (22-23): 203–221.

Fonološka obilježja

U zbirci *Čã sē ïs nãmìn mòrbìnũaš* Joja Ricov vjerno prenosi fonološka obilježja kaljske čakavice⁶. Diftongiranje izvorno dugih samoglasnika *a*, *e* i *o*, po kojem je kaljski govor prepoznatljiv (Benić, 2013: 16; Galić, Lisac, 2016: 59), potvrđeno je u domaćem leksičkom fondu, npr. *tũac* ‘otac’ (38), *p̃teta* ‘peta’ (30), *dvũor* ‘dvorište’ (29), *kũosa* ‘kosa’ (30), i u dijelu posuđenih leksema. Dvoglas su adaptacijskim procesima dobili romanizmi, npr. *kolũajna* ‘ogrica’ (17), *toũerna* ‘taverna, konoba’ (15), *gũoditi* ‘uživati’ (19), dok su bez dvoglasa *kolũr* ‘boja’ (52) i *Skũila* ‘škola’ (40). Pretpostavlja se da su posuđenice s dvoglasom mlađe i da su „u kaljski ušle nakon diftongacije“ (Benić, 2013: 16). Dosljedno su prenesena i druga obilježja vokala: otpadanje u inicijalnom položaju, npr. ‘*Mẽrika* (82), *Ustrãlija* (81), ‘*nã* ‘ona’ (31), ‘*võ* ‘ovo’ (7) i zatvaranje *a* i *o*, „u slogu zatvorenu nazalom“ (Benić, 2013: 24), npr. *ũnda* ‘onda’ (94), *srũn* ‘sram’ (94), *kunfeti* ‘vrsta bombona’ (38). Potvrđeno je slogotvorno ř, npr. *čřka* ‘vrsta smokve’ (62).

Evidentirana je očuvanost fonema *h* u kaljskom govoru, u imenici *tlũoh* ‘tlo, pod’ (42). Od palataliziranih i jotiranih skupina *sk*, *st*, *zg*, *zd* (Benić, 2013: 13) potvrđena je skupina *šć* u *gũšćerica* ‘gušterica’ (12), *nĩšće* ‘ništa’ (19), *šćũap* ‘štap’ (40, 92). Ovjerene su očuvane skupine *čr* i *jt*, npr. *čřšnja* ‘trešnja’ (40), *čřiva* ‘crijeva’ (83); *obũajti* ‘obići’ (45). Dosljedno je evidentiran prijelaz *l > lj*, npr. *gljẽdati* (106). Vjerno su prenesene disimilacije $n - n > l - n$ i $r - r > l - r$, karakteristične za fonološke adaptacije romanizama u kaljskom govoru, npr. *lũncijãti* ‘zvoniti crkvenim zvonima na poseban način, brencati’ (15), *litřãt* ‘portret, slika’ (58). Potvrđeno je otpadanje *t* i *d* u finalnom položaju, npr. *pũ* ‘put’ (24), ali se uz apokopirane susreću puni oblici, npr. *õ* i *õd* („čã dalečije õ krãja [...] zvĩr õd čovĩka“, 9); *kã*, *kãd* i *kãda* („Kã” je čũ“, 28; „kãd gã jĩe i kãda gã ne bũde“, 31). Dental *d* otpada u skupini *dn*, npr. *je’no*, -ã ‘jedno,-a’ („õ jẽ’nĩe do drũge rĩve“, 44). Potvrđeno je suglasničko premetanje, npr. *žeruãkva* ‘žeravica’ (42). Ricov se koristi oblikom s premetanjem *rẽoplan* ‘avion’ (38), dok Milena Rakvin Mišlov bilježi *eroplan* (MMB 119). Protetsko *j*-zabilježno je pred inicijalnim *i*- u *jĩme* ‘ime’ (41; usp. MM 40), *jimãti* ‘imati’ (18), ali ga nema romanizam *intrũada* ‘polje’ (59) za razliku od čakavštine Milene Rakvin Mišlov (Fabjanić, 2013: 236; Galić, Lisac, 2016: 59).

⁶ Svi naglasci u radu navedeni su kako su zabilježeni u analiziranim zbirkama pjesama i u korištenoj leksikografskoj građi.

Leksička obilježja

Analizom Ricovljevih stihova na leksičkoj razini, kao i na fonološkoj, evidentna je čakavska osnovica. Iz slavenskog leksičkog fonda spomenimo imenicu *pěteh* 'pijevac' kojom Ricov imenuje domaću životinju („pěteh špancıra dvūorun“, 51) kao i suvremeni govornici kaljskog govora starije i mlađe generacije. Zabilježena je i u obližnjim čakavskim govorima u istom obliku i značenju, npr. u ošljačkom i u rivanjskom govoru (RGOO 160, RRG 217), ili u fonološkim varijantama, npr. na Istu *pětoh* (RGOI 270). Uporaba ikavskog naziva *pivac* ograničava se, prema potvrdama ispitanika, na pijetla kao trgovačku robu ili namirnicu. Ricov se koristi glagolima *dūoškatı* 'dočekati' („jō čä sı dūoškala“, 63) i *tıltı* 'uživati' („tılın / zabrūnčın / u rāju korūaljov i vrıesıe“, 9). Prvi potvrđuju i kasniji kaljski pjesnici (MM 24, 40) ali nije zabilježen u konzultiranim čakavskim rječnicima. Drugi je također korišten u istoj formi i značenju u stihovima na kaljskom govoru (MM 29). Evidentiran je u govoru Ošljaka sa značenjem „ugodno se osjećati u ležanju, raskomoditi se“ (RGOO 228) i Kukljice gdje označava „poslije jela odmarati, nakon jela počivati“ (RGMK 311). Pridjev *trudan* Ricov koristi u značenju 'umoran, izmoren' (34, 110), karakterističnom za čakavske govore (RGMK 318, RGOO 232, RGOI 400) i potvrđenom u pjesničkom diskursu na kaljskom govoru drugih pjesnika (npr. MM 16). Zamjenica *čä* potvrđena je i u upitnoj i u odnosnoj funkciji („Čä tı sē tāko přęši?“, 85; „svě čä sı izmlāščūa“, 101). U Ricovljevim stihovima susreću se priloške forme karakteristične za čakavske govore (npr. *sęgutra* 'jutros' u stihovima „čä sän Tē / sęgutra / molıla“, 98; usp. isti oblik potvrđen je u ošljačkom i rivanjskom govoru, RGOO 196; RRG 266) i pojedine specifične forme (npr. *ızdoklęc* 'odakle' u stihovima „nısan dočūnfä čıgōva je / nı ızdoklęc“, 23; usp. u ošljačkom govoru *ızduōklen, ðklen*, RGOO 73; u kukljičkom govoru *ðkle*, RGMK 192). Prilog *kakð* 'kao' („kakð kūaplja“, 20) u Ricovljevim tekstovima javlja se i u varijanti s rotaciranim naveskom *r* (Galić, Lisac, 2016: 63) *kakðder* („kakðder bōja“, 20). Prijedlog *spðli* 'uz' („A tı – / žıvı spðli 'volıku skupočū“, 82) nakon Ricova potvrđuju i drugi kaljski pjesnici (MMB 20). Zabilježen je i u rivanjskom govoru (RRG 277), ali nije evidentiran u RKG, RGOO, RGOI.

Utjecaj novoštokavskog leksika na kaljski govor slabo je atestiran u Ricovljevim stihovima. Prisutne su, primjerice, imenice *kęsıca* 'mala kesa' (44; usp. *vrıćıca*, RGOI 428) i *tājac* 'muk, tišina' (17) preuzete iz standardnog hrvatskog jezika. U posuđenom leksičkom fondu u kaljskom govoru dominiraju romanizmi, od kojih su u Ricovljevim stihovima uključene imenice *bolotūra* 'terasa' (51),

kundõt ‘zahod’ (79), glagoli *morbini se* ‘ludovati, ludo se zabavljati’, *sulacãti se* ‘igrati se’ (16) i mnogi drugi⁷. Znatno su rjeđi germanizmi (npr. *špancirãti* ‘šetati’, 51) i turcizmi (npr. *kadũna* ‘ugledna gospođa, dama’, 68; *veresija* u izrazu *pũojti na veresiju* ‘završiti na dražbi’, 71). Uočene su i neke recentne posuđenice koje su kaljski pomorci preuzeli iz engleskog (npr. *bõs* ‘šef, gazda’, 74) i španjolskog (npr. *hasijẽnda* ‘imanje s vilom’, 76).

Iako je ukorijenjena u svakodnevni kaljski govorni jezik, čakavština Joje Ricova obuhvaća pojedine lekseme koji nisu potvrđeni terenskim istraživanjem. Neki od njih su arhaizmi preuzeti iz književne baštine, npr. *ljubũovca* ‘ljubav, draga’ („baškã mẽ jẽ više srũn / biti mũ ljubũovca“, 94; usp. *ljubovca* rabi Petar Zoranić u *Planinama* „more biti mej deklami njegova ljubovca biše“⁸). Ispitanici termin razumiju, ali se njime ne koriste u svakodnevnom kaljskom govoru. Među leksemima koji nisu potvrđeni na terenu ni u aktivnom ni u pasivnom leksiku ispitanika su *kãrnijũol* i *gãvan*. Prvi je naziv germanskog podrijetla (< njem. *Karneol*, Skok II: 53, s.v. *karneol*; NJHR 420) i označava crveni poludragi kamen *karneol*. U Ricovljevim stihovima prilagođen je fonologiji kaljskog govora i uključen u opis jastoga: „Lĩp lĩp je bĩ // kakõ pundapõt, / kakõ kipĩć na brãncľetu. / Lašći sẽ jẽ – kãrnijũol! – / ‘nãko crľjẽni a lustrũn: / jãstog õ’ krãja!“ (17). Drugi naziv, *gãvan* označava bogatuna, bogatog ali grubog, nemilosrdnog čovjeka⁹ i susreće se u romanu *U registraturi* Ante Kovačića s pejorativnom konotacijom: „Seoski gavan nije zaboravio negdje duboko u ormaru naći i izvući tanak rovaš,...“¹⁰ U istom značenju njime se koristi i Ricov: „Zakalãli su / noćũas // Vagũn, / znũn: / pa čã jẽ ‘tã mižĩerija / za ‘vĩ gãvani! // Panamĩẽži?“ (73).

Stilska obilježja

Iz svakodnevne komunikacije na kaljskom govoru Ricov odabire pojedine uvećanice i pogrđnice, npr. *trĩskẽtina* ‘jaka pljuska, snažan udarac dlanom po licu’ (94); *kũrbĩn sĩn* ‘pokvarenjak’ (71); *mũũuac* ‘mangup’ (67); *škrøvũlja* ‘prasicica, fig. loša ženska osoba’ (81). Ricov se koristi i frazemima ustaljenim u kaljskom go-

⁷ O romanizmima u pojedinim semantičkim poljima u suvremenoj čakavskoj poeziji na govorima otoka Ugljana, v. Fabjanić 2013.

⁸ Petar Zoranić (1569.) *Planine*, izdanje iz 2002., Zagreb: Matica hrvatska, preuzeto s portala Hrvatska jezična riznica: Hrvatski jezični korpus: rezultati (ihjj.hr), pristupljeno 15. siječnja 2024.

⁹ Hrvatski jezični portal (znanje.hr), s.v. *gãvan*, pristupljeno 15. siječnja 2024.

¹⁰ Ante Kovačić (1888.) *U registraturi*, izdanje iz 1999., Zagreb: Bulaja naklada, preuzeto s portala Hrvatska jezična riznica: Hrvatski jezični korpus: rezultati (ihjj.hr), pristupljeno 15. siječnja 2024.

voru, npr. „Kakò lūpīž / u noćì (19); „popīla mi je mōzak“ (23); „nīš koristi / prōhljimbūci pā prolīj / takòvi smò tī mī“ (63); „šūoldov kakò škālje“ (75); „nī ù tè vīre / kakò nī ù kūrēbtīne“ (102); „svè po rīedù / kakò Būog zāpōvīda“ (107) te konvencionalnim metaforama, npr. konceptualnom metaforom ČOVJEK JE ŽIVOTINJA u stihovima „zvīr òd čovīka“ (9), „Kūa zvīr je čōvik“ (18, 20).

Metaforika, shvaćena u najširem smislu kao sveukupnost stilskih figura, u analiziranoj zbirci također je nerijetko istovjetna ili bliska onoj svakodnevnog govora, npr. antonomazija *Planina* umjesto Velebit (100) i *Grūd* umjesto Zadar (38, 81)¹¹ i personifikacija „sve je žūadnjo dažjā“ (56). Prenesena značenja nekih glagola Ricov također preuzima iz svakodnevne komunikacije, npr. pejorativno značenje glagola *baliti* nesvrš. ‘sliniti’; fig. ‘govoriti gluposti, bezvezarije’ (30).

Uloga dijalekta

Kreativni duh Joje Ricova nije sputan inicijalno istaknutom motivacijom za dokumentiranjem kaljskog govora. Iako su fonološka, leksička i stilska obilježja kaljske čakavice jasno vidljiva, kako je ilustrirano prethodno navedenim primjerima, njegovi stihovi ne svode se na reproduciranje autentičnog lokalnog govora. Valorizirajući njegove jezične posebnosti, Ricov uspijeva postići određene stilske učinke, npr. leksemima s dvoglasom smještenim u zaseban stih ili na kraju stiha ostvaruje zvučnost i ističe njihov semantički naboj (u pjesmi „Smūokvo mūoga Dīda“: „pēdēpsūana / nēzāštīcena / dīšprēcūana // [...] brīžna a ižgrāncūana / [...] jetikljīva i īstīsīkūana“, 64), a poredbama i frazemima iz svakodnevnog govora povećava uvjerljivost i živopisnost (npr. „kakò hrīpēlji fūmādūrā / kakò pīsti zōgādūrā / tāko jazīk njega / ùvik srbī, 95).

Joji Ricovu *domaća rič* nije samo izražajno sredstvo nego i pokretačka snaga, baš kao što je to bila najistaknutijim istarskim čakavskim pjesnicima čakavska *beseda*, koja je „nošena dugo u srcu, bila spremna da iz pjesnikove intime izvuče najdublje osjećaje, najznačajnije doživljaje [...] sposobna i da čovjekove duhovne emanacije prospe po mikrosvijetu i da probije međe koje limitiraju prostore postojanja“ (Rabac-Čondrić, 1991/92: 246). Dakle, može se reći da se ilustrativna i stilska funkcija dijalekta (Brozović, 1986: 32) u analiziranim Ricovljevim pjesmama međusobno prožimaju.

¹¹ Ista figura prisutna je u tekstovima kaljskih pjesnika Milene Rakvin Mišlov i Zorana Perina Džoa (MMB 123, MM 15).

REINTERPRETACIJA TRADICIJSKIH ELEMENATA

Pjesme Joje Ricova u zbirci *Čã sē ìs nãmīn mōrbīnūaš*, ukorijenjene u kaljsku govornu baštinu i nadahnute njezinim posebnostima, bliske su čakavskoj književnoj tradiciji, zavičajnim temama i motivima, primjenom razgovornog stila te korištenjem tehnika i pjesničkih figura. Bliskost ovdje ne podrazumijeva imitiranje tradicionalnih modela, nego pojavu istih sredstva i alata u rukama novog umjetnika.

Teme i motivi

Zavičajnost svojstvena dijalektnoj književnosti evidentna je u Ricovljevoj poetici već od njegova interesa za „Buãšćine Hruvaŕtov“ i posvete zbirke „škōljimin / čã izdīšu“ (nenumirirana stranica), sve do konkretnih realizacija kao što su: smještanje pjesničkih slika u kaljski užu i širi ambijent i navođenje toponima (*Artīna*, 40; *Brãski dvor*, 38; *Břgãčēlj*, 109; *Drãge*, 59; *Dūoćić*, 76; *Glavīne*, 42; *Križic*, 25; *Marnjīva*, 42; *Mūl*, 110; *Pōbūodūlōvō*, 44; *Pōdūorlīcē*, 45; *Prōšišće*, 29; *Rãhōrača*, 15; *Střžēnjãk*, 45; *Zasřdnji*, 59; *Zarūnjiški*, 97) i antroponima (prezimeni *Mišlov*, 40, 75 i *Kolega*, 74; nadimci *Bīmbo*, 40; *Grmūalj*, 40, *Gūlđ*, 41; *Jūkđ*, 40; *Sīpić*, 40 i *Kōngo*, 86) te oslikavanje krajobraza i scena tipičnih za malo ribarsko mjesto. Jedan od mnogih je prizor tunolovaca usidrenih u luci u očekivanju sljedećeg ribolovnog razdoblja: „gljēdaj jīh / čã se trūdni spōli řivu // kocūani jedūn ūz drūgoga / - srdēle u barīlu! - // sūnčaju i tufīnju // do drūgoga škūra!“ (110). Snažna emocionalna povezanost s rodnim krajem eksplicitno je izražena u pjesmi „Nūajskōli kãd orcāju“, sastavljenoj u spomen na „Lūovru Vitlova Lōlu, řībara přvog tūnolovca u Kalī“: „vūodeka / čudnovãto vōlīn stūati i // ne bī / izdūovec / nīka' pōša čã // toliko mī jē vūode līpo / slūatko biti“ (15).

Međutim, zavičajnost se u Ricovljevim stihovima ne ograničava na geografsku pripadnost, nego obuhvaća kulturni identitet, kao i kod nekih drugih čakavskih pjesnika (npr. u Istri, Orlić, 2006). Pripadnost kulturnom ambijentu ovdje se može prepoznati u spomenu materijalne i nematerijalne baštine i bilježenju vjerovanja i običaja lokalnog stanovništva (npr. „kãdã bī klãmpãnãli / krčãlūn i nogãmīn / Bãrabana ū crīkvi // a kã' smō pūalīli Křnēvūala“, 41; „kã' bī nãžgali kolēdu za Ivãnju“, 42). Ricov spominje zaštitnika Kali *Svīetoga Lovrīnca* (41) i njegov spomendan, *Lovrīnju* (15), kršćanske blagdane (npr. *Uskřs*, 22, 44; *Ivãnja* 'blagdan Svetog Ivana, apostola i evanđelista, slavi se 27. prosinca', 42) i Biblijske motive

(npr. „a jūa / Ādam usri' rāja“, 16). Prema Biblijskom tekstu o siromahu Lazaru koji je prosió pred vratima neimenovanog bogataša, od vlastitog imena antonomazijom je nastala opća imenica *lāzar* prenesenog značenja 'bogalj'¹². Ricov se njome koristi u pjesmi „Prīd kīpūn Gūospīe ò' Lūzūarija“ u kojoj žena moli za svojeg voljenog i žaleći se na njegovu ružnu naviku psovanja, navezanost na nju uspoređuje s ovisnošću šepavca o štapu ili bogalja o štakama na koje se naslanja: „Gūospē mojà // 'sù lī tō besīde a / ūn sē / vāj kã' cē otvorīti žvāle / òli ĩzustīti rīč / ūn sē nūa njē pōdampēlūa // kakò cōto nã šcūap / oli lāzar nã štūaklje“ (92).

Tužna strana otočke zbilje, iseljavanje stanovništva, učestala je tema u suvremenoj čakavskoj poeziji¹³. Ricov je obrađuje u pjesmi „Sri' bāndūnūane dīdovine“ (50–51), gdje zapanjen, gotovo prestravljen opustjelim krajolikom, nabraja, jedan za drugim, najupečatljivije segmente koji mu ulaze u vidokrug, kao da mjestu prilazi s mora: „Pūste sīke // vāle / lūazi / mēje // prosēdjīn krūov / razvūaljane funēstre“. Osjetno potresen samo ponavlja: „mirīne / mirīne / mirīne“. Zatim je trgnut tračkom nade da je možda magarac preživio („a tovūar?“), ali ga realna slika okruženja prizemljuje pa utučen konstatira: „žīve dūšīe / na sēji ĩspo' kūće [...] nī mūaške / da izlēti / ĩz mrtvīe kamižēle [...] nīko nīder“. U završnom prizoru lastavice koja se vratila na svoje mjesto ispod grede, koji tradicionalno simbolizira početak novog prirodnog ciklusa, Ricov vidi žalovanje i skeptično se pita: „kolīko jōš?“.

Motiv ogovaranja egzemplarno oslikan u pjesmi „Tri nonice“ Drage Gervaisa, prisutan je i u Ricovljevoj zbirci. Nenametljiv je, gotovo usputan u scenama dobronamjernog prepričavanja dogodovština nekoga od sumještana (npr. „Travanjālo mū jē – / govōru u dvūoru.“, 28; „Tāko tī jē i ūn / nūajzūad / – šūšūrāju svī po škōlju – / nāša' svojū – srīcu!“), a dominantan u pjesmama „Tō sān tē 'tī pītāti (čū' sān dī govōru)“ i „Pròkljūata Pānama! (čākūlūone ò' nevīre)“, kako je i najavljeno u njihovim podnaslovima. U njima Ricov stvara dojam transkripcije, doslovnog prijenosa razgovora *Kūaljana* i *Kūaljki* pa bilježi i uzvike, ponajviše čuđenja i potvrđivanja, nerijetko ironičnog: „Ē, ahān: / tō sān tē 'tī pītāti.“ (72); „A žīnsketīne ĩn?... // Ehē, za dīkū sū jīn! // Ahā!“ (77).

Zavičajnim temama i motivima Ricov uranja u tradiciju dijalektnog pjesništva, ali je u njihovu pojedinačnom odabiru i obradi suveren i vjeran svojem osobnom životnom iskustvu i pjesničkom nadahnuću. Primjerice, od biljnih i životinjskih motiva u njegovim stihovima susreću se *agač* 'brancin' (53), *angūlja* 'jegulja' (53), *gūšcēričā* 'gušterica' (47), *jāstog* (53), *jūnjčić* 'malo janje' (37), *kljiškūar*

¹² Hrvatski jezični portal (znanje.hr), s.v. *lāzar*, pristupljeno 15. siječnja 2024.

¹³ Temu egzodusa u poeziji istarskih čakavskih pjesnika obradila je Rabac-Čondrić (1991/92).

‘šorpion’ (19), *kozlíc* (37) te *cinprēs* ‘čempres’ (47), *grūozje* ‘grožđe’ (24), *mūrva* ‘dud’ (50), *slīva* ‘šljiva’ (25), *smūokva* ‘smokva’ (47, 48) i drugi. Podrobnijim uvidom vidljivo je da su u Ricovljevim pjesmama posebno mjesto našle upravo vrste prototipnih osobina i oblika ponašanja koje se mogu preslikati na ljude, npr. „kādā sān bī kakō jūnjčić / òli kozlíc // tūsān a svīma drūag“ (37).

Struktura zbirke i pjesama

Odnos Joje Ricova prema tradiciji vidljiv je i u ustroju zbirke i pjesničkog teksta. U strukturi djela nazire se težnja za skladom i poštovanjem forme, a u otklonu od izostrofične sheme i vezanog stiha ogleda se Ricovljeva neobuzdanost i umjetnička razigranost. Nasuprot pjesničkoj slobodi uočava se pomno osmišljeni raspored 22 pjesnička teksta u pet cjelina, s po 11 pjesama u prvim dvjema i u zadnjim trima cjelinama. Ricov svoju zbirku oblikuje u svojevrstu petočinku u kojoj pet pjesama prve cjeline naslovljene *vērući sē kakō skūot krēz plūot* odgovara ekspoziciji, u šest pjesama drugog dijela, *i òd onūoga svīta*, odvija se zaplet, a sedam dužih tekstova trećeg dijela, *pròkljata pānama*, predstavlja kulminaciju. Do obrata dolazi u trima tekstovima pete cjeline, *svīeti mūoj nā grāndēlāmīn lovrīnče*. Zadnji dio, *epilūog*, sa samo jednom pjesmom donosi rasplet i zaokruživanje pjesničkog ciklusa koji je slikovito započeo pjesmom „Čīn sān sē izlēga“ a završava u „Přvīn pūortu svīta“.

Naslanjanjem na književnu tradiciju može se smatrati i primjena temeljne uloge lirskih, epskih i dramskih elemenata koju Ricov ne odbacuje, nego kreativno implementira u svojim pjesmama. U literarnim samoanalizama „Čīn sān sē izlēga“, „Kīe šūorte svīt“ i „Vērući se kakō skūot krēz plūot“ u kojima obrađuje osobne egzistencijalne preokupacije, Ricov umješno kombinira refleksiju, deskripciju i naraciju. U autobiografskoj priči „Blūažēno onò vřīme“ tehnika pjesničke naracije bliska pripovijedanju u usmenoknjiževnoj tradiciji, dominira u nizanju idiličnih scena djetinjstva:

„vřīme mīrno
blagoslovljenò i svīteto [...]

kā’ smò pūščāli brodići
u kablū
dā bürdīžaju pò lūšji [...]

blũažèno onò vrĩme
 kãdã smõ bãbũljũn
 strĩesãli çiçĩndre u Mĩšlovih [...]

‘nò vrĩme
 kã’ smõ sē igrãli na bãtĩmũru [...]

kãdã bĩ
 svè jedũn zã drũgĩn
 talagãli kõlo pò cĩmĩntu

õli krčãli
 krèz korĩzmu i
 pĩvali
 svè u jèdũn glũas [...]“ (38–41)

Na završetku pjesme, prethodno istaknuti pripovjedni diskurs zamijenjen je opisom fizičkog, mentalnog i emocionalnog stanja lirskog subjekta u vrijeme naglog odrastanja, čime je ostvaren snažan kontrast između bezbrižnosti, zaigranosti i zaštićenosti u okruženju obitelji, vršnjaka i sumješšana u djetinjstvu i osjećaja slabosti, osamljenosti i tjeskobe u ranoj mladosti, kada je pun snova i nadanja, ali opterećen refleksijama o vlastitoj slabosti i o prolaznosti života:

„jãdan tĩ sãn tĩ gã
 kakõ sã’ bĩzo narèsa i
 pĩkljũsĩ sē
 umrĩti?

‘vãko zelĩn i mlũad!
 a tõliç sãn...“ (47)

Monološkim ili dijaloškim formama Ricov se često približava dramskom tekstu, kako je i najavio podnaslovom zbirke *Pĩsme i dramolõzi*. Dramski elementi nisu rijetkost u čakavskom pjesništvu 20. stoljeća, primjerice pjesma „Svađa na rĩvi“ Stjepana Pulišelića definirana je malom upjesmljenom dramom (Bulimbašić-Botteri, 1995: 151). Ricov se ponegdje njima koristi samo fragmentarno, kao

npr. u pjesmama „Kīe šūorte svīt“ i „Vērūci se kakò skūot krèz plūot“ gdje se lirski subjekt pita: „dī sān ‘võ dospī“ (9), „čà vīše nī zvīzd?“ (12). U šaljivom senzualnom dijalogu „Sulāc pī Zdravumarīju“ cijeli tekst dramski je oblikovan i opremljen didaskalijama za protagoniste:

„ONĀ (tùrkā gā ò’ sēbē): Puštī mē, tāmō se dāj.
ŪN (umiljīva se): Očū, čekaj mālo, sã’ éē...“

Jedna od poveznica analiziranih pjesama s usmenom tradicijom i epikom je apostrofa, kombinirana s personifikacijom, egzemplarno korištena u pjesmi „Smūokvo mūoga dīda“ u kojoj se pjesnik izravno obraća smokvi:

„smūokvo čà sī nās veselīla [...]

čà sī nās
kakò māti mlīkūn
jōš od nūajmānjih nūog
mēdūn svojīn dojīla

čà sī nās uzđīgla
nīko nē muāri zūa tē [...]

kī tī jē kād
kī éē tī ikad
zūa tō
rēci fūalā?“ (58–61).

Istu ulogu ima i anafora koju je Sanjin Sorel uočio u stihovima Josipa Pupačića i Petra Gudelja (Sorel, 2013: 82–83). U Ricovljevim stihovima, kao i u usmenoj i u pisanoj književnoj tradiciji, prisutne su anafore (npr. „svè sē jē stīslo / svè sē nagrīšpalo òd šūše / svè jē žūadnjo dažjā // dūāž / dūāž / dūāž“, 56), epifore (npr. „Bōže kakò mägānjūn / mägānjūn a dōštīgūn!, 12), uzastopna ponavljanja iste riječi (npr. „grīe dālje / dālje / dālje“, 89) i periodična ponavljanja pojedinih fragmenta, npr. inicijalni stih „Blūažèno onò vrīme“ po kojem je pjesma naslovljena ponavlja se tri puta (40, 42, 44), a fragment „nò vrīme“ četiri puta (37 x 2, 38, 40).

PJESNIČKO EKSPERIMENTIRANJE I INOVATIVNI ELEMENTI

U dijalektnim stihovima Joje Ricova, kao i u onima na standardnom jeziku, otklon od tradicije ogleda se ponajviše u eksperimentiranju, u pjesničkoj upotrebi grafema i interpunkcije, u simbolizmu glasova i leksema¹⁴, u stvaranju novotvorenica i inovativnih metafora. Jedno od obilježja Ricovljevih dijalektnih pjesama jest supojavljivanje navedenih elemenata koje pruža čitatelju osobit estetski užitak.

Grafički simbolizam

Nekonvencionalna upotreba grafema i interpunkcije nije česta u čakavskom stvaralaštvu 20. stoljeća. Jedna od egzemplarnih pjesama je „Aloj“ Tomislava Dorotića (Bulimbašić-Botteri, 1995: 171). Grafijsko eksperimentiranje u stihovima Joje Ricova uočio je Cvjetko Milanja i nazvao ga semiotičkim signalizmom (Milanja, 2014: 13). Slobodnom upotrebom grafema i interpunkcije Ricov postiže semantičku višeslojnost i stilistički naboj. Primjerice, u pjesmi „Svīeti mūoj nã grãndělãmīn Lovrīnče“, u prvom od šest tročlanih nizova naziva kojima proziva rat, „fločũado / lupẽžu / uuubõja“ (100) posebno je istaknuta posljednja riječ, *ubõja* ‘ubojica’, ponavljanjem inicijalnog vokala *u*, čime se postižu asocijativne veze s uzdasima i jaucima žrtava i onih koji ih oplakuju.

U Ricovljevim stihovima i zagrade imaju kreativnu ulogu. Dodavanjem grafema u zagradama pjesnik otvara mogućnost višestrukog semantičkog interpretiranja, npr. „Sã’ je bī sãmo ùn / i jũa: / dvũa stvořēnja, / tãjac i – (k)rũaj!“ (17); „posřčene stãrice čã / (š)kljõcaju põ škaljivici i kamīnju“ (61); „smũokvo mũoga Dīda / s(v)ẽbedũajna a / bãndũnũana“ (64–5). Ovim simboličkim potencijalom koristit će se i Zoran Perin Džo, npr. „o muore muajo / ča (m)učiš“ (MM 46). Ekspresivnost postiže i grafičkim oblikovanjem strofe, npr. uvlačenjem pojedinih stihova:

„kakõder nẽbo
ũarija
mrũak

¹⁴ O Ricovljevu pogledu na eksperimentiranje glasovima i polisemiji u poeziji, vidi Ricov 2013.

jědnako svüder
i vävik
i zä svě“ (90).

Novotvorenice

Ricov eksperimentira i s leksemima, npr. prefiks germanskog podrijetla *ober-* koji označava „više, starije po zvanju, rangu i sl.“ (<http://hjp.znanje.hr>, s.v. ober-) u odnosu na leksem kojem je pridodan, fonološki prilagođava kaljskom govoru u *obr-* i rabi u stvaranju novotvorenica *ðbřāždaja*, *ðbrñjēziin*: „zmāju / morūno / kǎnjo // (l)āždajo i **ðbřāždajo** // (v)Rǎ(g)tu!“ (103); „pǎ zǎ njū [...] bīti i ostāti / njīezin i **ðbrñjēziin** // i ðd onūoga svīta // poteštūat!“ (31). Ricovljeve novotvorenice preslikavaju čakavske tvorbene obrasce, npr. *potrmenati* ‘dokrajčiti’ nastao je od tal. glagola *sterminare* ‘istrijebiti, iskorijeniti, uništiti’. U adaptacijskim procesima romanski prefiks *s-* zamijenjen je domaćim *po-*, prema čakavskom tvorbenom modelu: *crniti* → *pōcřnīti*, *žmāriti* → *požmāriti*: „A kakovu ribu da mu nosu! / Un da je više ne more ni **potrmenati**“ (74); „odkǎ vēc **požmārile** / ūnda polūako **pōcřnile**“ (58).

Inovativne metafore

Osim konvencionalnih metafora preuzetih iz svakodnevnog kaljskog govora, u analiziranim pjesmama prisutne su i inovativne figure. Međutim, ni u njima se Ricov ne udaljava od okruženja, štoviše, i u njima se zrcali fizički i kulturni krajobraz portretirane mikrosredine. Primjerice, u opisu emocionalnih stanja lirskog subjekta koristi se slikama iz fizičkog okruženja („sūn // kakò cinprēs / kakò smūokva spōli plōta“ 47). Isto tako, u ilustriranju pojedinih oblika ljudskog ponašanja Ricov poseže za slikama bliskim kaljskim ribarima, npr. „šćēgla za kantūn // **kakò podlānica** / čǎ sē ispūzne īs ūdice“ (23); „Zakocūa sē jē zūa njū / **kakòder tūnja** za sīku“ (24); „a onǎ nīkako dǎ gǎ pūšti / da molūa // dřži gǎ **kakò bǎkakūava** / ðli **glāvūoč** / kǎ’ nǎko nǎželjno / pri’ zoru / ćapūa / skōsne i // progūca ūdicu“ (27). Na isti način i apstraktne pojmove predočuje konkretnim slikama (Fabijanić, 2013: 215) koje su bliske otočanima, npr. sreću koja se konceptualizira metaforama SREĆA JE TEKUCINA U SPREMNIKU, SREĆA JE FIZIČKA SNAGA, SREĆA JE PRIRODNA SILA, i dr. (Kövecses, 2008: 135), Ricov uspoređuje s morskim valom („Vūalja sē srīća i zalīće / kakò marēta“ 89) zbog njezina karaktera, ne-

stalnosti i prolaznosti.

U pjesmi „Svīeti mūoj nā grāndēlāmīn Lovrīnče“ posvećenoj „Kualjki svih vrimin ča prokljinje rat“, pjesnik snažno osuđuje lažna opravdanja za pokretanje i vođenje ratova. Intenzitetu njegove poruke osim anafore, doprinose metafora i sinegdoha:

„»U jīme prūavde«
proleŕierov? –
»Boga«

u jīme jazīka čā sē jōš puntūa i
(ne)zaburūavljene a odkāda vēc otūjene
pohljībljene zemljīe

u jīme nāfte
i rīeda i slōbōdīe!« (100)

Pjesnička metafora naslanja se na univerzalno predočavanje apstraktnog konkretnim u stihu „u jīme jazīka čā sē jōš puntūa“ u koji je ugrađena konceptualna metafora JEZIK JE BRITVA. Ista je prisutna u frazemima u različitim jezicima (npr. hrv. *imati oštar jezik, biti bridak na jeziku*; tal. *avere una lingua tagliente, avere una lingua che taglia come un rasoio*; engl. *to have a sharp tongue*). Jezik koji se još *puntūa* prema tumačenju samog autora je onaj koji se „oštri, rogōborī“ (100). To je, dakle, glas naroda koji se buni. U etimološkom pogledu, *puntāti* je romanizam nastao od tal. *punta* ‘oštrica’, ali u Ricovljevim stihovima odjekuje i *bunt*, germanskog postanja te *buntovnik, puntar*.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Joja Ricov u rukovetu čakavskih pjesama *Čā sē īs nāmīn mōrbīnūaš* ostvario je pjesničke vrhunce antologijske vrijednosti. Odabirom kaljskog govora za izražajno sredstvo ovo djelo je prvijenac na individualnoj razini stvaralaštva samog autora i u širem kontekstu suvremene čakavske književnosti jer utemeljuje tradiciju dijalektnog pjesništva na tom srednjočakavskom idiomu.

Ricovljeve dijalektne pjesme prožete su bliskošću s kaljskom čakavicom i svi-

ješću o njezinoj arhaičnosti i specifičnosti. U težnji za očuvanjem idioma svojeg zavičaja, u pravilu dosljedno implementira njegova jezična obilježja u vrijeme nastanka zbirke, ali si povremeno dopušta pjesničku slobodu i razigranost, ponajviše na leksičkoj razni. Sa suvremenim čakavskim pjesnicima Ricov dijeli pozitivan odnos prema jezičnoj baštini, zavičajne teme i motive. Analizom su utvrđeni tradicijski elementi koje Ricov reinterpreтира na sebi svojstven način: ucijepljen u otočku zbilju, u svoje pjesničko kazivanje stvaralački inkorporira elemente razgovornog stila, u naraciji zadivljuje lakoćom pripovijedanja, a u dramski oblikovanim tekstovima dinamikom i ludičkim efektima. Odnos Joje Ricova prema tradiciji, obilježen vrednovanjem književne i jezične baštine uz zadržavanje pjesničke autonomije, ponajbolje se ogleda u balansu između ležernosti svakodnevnog govora i težnje za estetskom vrijednošću. Iako je Ricov jedinstvena pojava u čakavskom dijalektnom pjesništvu, svakako ga se može povezati s onim čakavskim pjesnicima koji „antropološko-etnografskom zadatku pamćenja bitka“ dodaju osobitu estetsku komponentu (Sorel i Janković-Paus, 2012: 245). U tom će smjeru nakon njega na kaljskoj čakavici vlastitu pjesničku osobnost izgrađivati Milena Rakvin Mišlov i Zoran Perin Džo. U njihovim će se tekstovima nazirati odmak od kampanilizma pučkog pjesništva i težnja prema ricovljevskom otkrivanju amblema i univerzalne dimenzije individualnog iskustva, pa ne iznenađuje da je sam Ricov u Perinovoj pjesmi „Cesarica jintruade“ prepoznao „posestrimu“ svojeg ostvarenja „Smuokvo muoga Dida“ (Ricov, 2003: 7). Dakle, tradicija koju je započeo nastavlja živjeti.

U zbirci *Čã sã ìs nãmìn mòrbīnũaš* čitatelj upoznaje Joju Ricova, razigranog dječaka, adolescenta zaokupljenog egzistencijalnim problemima, strastvenog mladića i zrelog čovjeka, sad vedrog i šaljivog, sad uronjenog u refleksije i zabrinutog. Zbog iznimne uvjerljivosti, lako može uroniti u umjetnikov svijet, aktivno ga promatrati i prepoznati neke prošle ili sadašnje svjetove i anticipirati one buduće. Osim interpretativne slojevitosti, Joja Ricov oduševljava kombiniranjem svakodnevnog govora s inovativnim elementima, reinterpretacijom konvencionalnih tema i motiva i zaigranošću stilskim figurama. Ponovni susret s ovom originalnom pjesničkom kreacijom na kaljskoj čakavici bio mi je čitateljski ugodan i istraživački poticajan.

ZNAKOVI I SIMBOLI

- / završetak stiha
// završetak strofe
< s desne strane je stariji lik
> s desne strane je mlađi lik

KRATICE

- s. v. *sub voce*
tal. talijanski
usp. usporedi

IZVORI I RJEČNICI S PRIPADAJUĆIM KRATICAMA

- Skok I-III Skok, Petar. 1971–1973. *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, Zagreb: JAZU
- MM Perin Džo, Zoran. 2003. *Muore muajo*, Kali: Matica hrvatska
- MMB Rakvin Mišlov, Milena. 1992. *Mene moja baba*, Zagreb: Hrvatsko društvo političkih zatvorenika
- NJHR Marija, Uroić i Hurm, Antun. 1994. *Njemačko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Školska knjiga
- RGMK Maričić Kukljičanin, Tomislav. 2000. *Rječnik govora mjesta Kukljice*, Zadar: Matica hrvatska
- RGOI Smoljan, Ante. 2015. *Rječnik govora otoka Ista*, II. izd., Zadar: Matica hrvatska
- RGOO Valčić, Ante Toni. 2012. *Rječnik govora otoka Ošljaka*, Zadar: Matica hrvatska
- RRG Radulić, Ladislav. 2002. *Rječnik rivanjskog govora*, Zadar: Matica hrvatska.

MREŽNI IZVORI

Hrvatski jezični portal, <http://hjp.srce.hr/>, pristupljeno 15. siječnja 2024.

Hrvatska jezična riznica, <http://riznica.ihjj.hr/>, pristupljeno 15. siječnja 2024.

LITERATURA

- BENIĆ, M. (2013). Fonologija i naglasak imenica u govoru mjesta Kali. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 39, 1, 11–68.
- BROZOVIĆ, D. (1986). Između stilske i ilustrativne funkcije i orijentacije u hrvatskoj dijalektnoj poeziji. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 25, 29–35.
- BULIMBAŠIĆ-BOTTERI, M. (1995). Pregled bračkog čakavskog pjesništva 20. stoljeća. *Čakavska rič*, 1-2, 143–174.
- FABIJANIĆ, M. (2013). *Romanizmi u suvremenoj čakavskoj poeziji na govorima o. Ugljana*, doktorska disertacija. Sveučilište u Zadru, neobjavljeni rad.
- GALIĆ, J. i LISAC, J. (2016). Čakavština Milene Rakvin Mišlov i kaljski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 20, 57–78.
- GALOVIĆ, F. (2013). Prilog istraživanju jezika hrvatske dijalekatske poezije: bračko čakavsko pjesništvo. *Croatica et Slavica Iadertina*. IX/1, 83–98.
- KÖVECSÉS, Z. (2008). The Conceptual Structure of Happiness. U: Tissari, H.; Pessi A. B.; Salmela, M. (ur.) *Happiness: Cognition, Experience, Language. Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences* 3 (131–143). Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies.
- LISAC, J. (1997). Uz proučavanje kaljskoga i ošljačkoga govora. *Zadarska smotra*, 47 (4-6), 21–25.
- LISAC, J. (2013). Čakavština kao jezik pismenosti i književnosti od srednjeg vijeka do danas. *Croatica et Slavica Iadertina*, IX/1, 31–37.
- LIVLJANIĆ, I. (2014). Sjećanja na zajedničke uzničke dane. *Zadarska smotra*, 1-2, 23–25.
- MAROEVIĆ, T. (2014). Od usklika do urlika. Zapis za Joju Ricova. *Zadarska smotra*, 1-2, 9–11.
- MAŠTROVIĆ, T. (2014). Joja Ricov u svom zavičaju. Život i djelo Kaljanina Joje Ricova, *Zadarska smotra*, 1-2, 16–22.
- MILANJA, C. (2014). Joja Ricov – od tradicije do eksperimenta. *Zadarska smotra*, 1-2, 12–15.
- RABAC-ČONDRIĆ, G. (1991/92). Poetika istarskog egzodusa. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 31 (21), 243–254.
- RABAC-ČONDRIĆ, G. (1992/93, 1993/94). Čakavske antologije. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 32-33 (22-23): 203–221.
- RICOV, J. (1989). *Ča se is namin morbinuaš: pisme i dramolozi* (1987-1989). Zagreb: vlast. naklada.

- RICOV, J. (1992). Milena Rakvin Mišlov poeta deodatus. U: Rakvin Mišlov. M. *Mene moja baba. Pisme (1990-1992)*. Zagreb: Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, 11–15.
- RICOV, J. (2003). Predgovor: Zoran Perin Džo – maslini i moru sučelice. U: Perin Džo, Z. *Muore Muajo*, Kali: Matica hrvatska Kali.
- RICOV, J. (2013). *Fonetski polisemantizam alias govorno višeznačje (stihovi, polemike, ogledi i zapisi): 1959-2011*. Zagreb – Zaprešić: Crograf.
- ROGIĆ MUSA, T. (2012). Od metafore-riječi do metafore-funkcije. *Filozofska istraživanja*, 125. 32/1: 139–152.
- SOREL, S. (2013). Tradicijski aspekti pjesništva Petra Gudelja. *Fluminensia*, 25. 1, 75–88.
- SOREL, S., & JANKOVIĆ-PAUS, S. (2012). *Dvostruki kriteriji. Knjiga književnih kritika*, Rijeka: e-izdanja Filozofskog fakulteta u Rijeci, *online* dostupno na: S Sorel i S Jankovic Paus - Dvostruki kriteriji.pdf (uniri.hr)
- TOMELIĆ-ĆURLIN, M. (2009). Proučavanje jezika hrvatske dijalekatske poezije (kaštelanska čakavica). *Čakavska rič*, XXXVII, 1-2, 77–86.

TRADITION AND INNOVATION IN THE POETIC DISCOURSE OF JOJA RICOV

ABSTRACT

The paper examines traditional and innovative elements in the collection of dialect poetry *Čà sē is nāmīn mōrbīnūāš* by Joja Ricov. In the analyzed verses, linguistic features of the Kali Chakavian dialect were observed, and a selection was made to include examples of those themes and motifs, lexical choices and tropes which demonstrate a link with the literary tradition and where departures from it were achieved by experimenting with word formation and the use of punctuation. It has been established that rather than being at odds, tradition and innovation are synchronized and inspire admiration in readers.

KEYWORDS:

Chakavian poetry, Joja Ricov, linguistic and literary heritage, innovation